

Metsäsektorin suhdannekatsoaus 2010–2011

Toimittajat

Riitta Hänninen
Yrjö Sevola

Tekninen toimitus

Sari Elomaa (taitto, kuvat)
Jouni Hyvärinen (kansi)

Tilastolaskenta

Jarmo Mikkola

Tilaukset

Tilaushinta 35 €
Julkaistaan lokakuun loppupuolella
Faksi 010 211 2101
www.metla.fi/julkaisut/suhdannekatsoaus/

Tiedustelut

Raija Lahtinen
Metsäntutkimuslaitos
PL 18, 01301 Vantaa
Puh. 010 211 2198
Sähköposti: raija.lahtinen@metla.fi

ISBN 978-951-40-2253-1 (nid.)
ISBN 978-951-40-2254-8 (PDF)
ISSN 1796-0053

Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala 2010

Lokakuu 2010

Metsäntutkimuslaitos
Vantaan toimipaikka

Kirjoittajat

Suhdanne-ennuste

Riitta Hänninen, MMT, tutkija
Jussi Leppänen, MMM, tutkija
Antti Mutanen, MMM, tutkija
Yrjö Sevola, MML, erikoistutkija
Esa Uotila, MMM, tutkija
Kari Valtonen, MMM, tutkija
Jari Viitanen, YTT, tutkija
Sinikka Västilä, MMM, tutkija

Erityisartikkelit ja ikkunat

Harri Hänninen, MMM, tutkija
Heimo Karppinen, MMT, professori
Juhani Marttila, MMM, tutkija
Pekka Ollonqvist, KTT, professori

etunimi.sukunimi@metla.fi

Sisällys

Yhteenveto <i>Riitta Hänninen ja Jari Viitanen</i>	4
Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys	9
1.1 Kansainvälinen talous <i>Jari Viitanen</i>	9
1.2 Kotimaan talous <i>Jari Viitanen</i>	14
Metsäteollisuus	17
2.1 Saha- ja vaneriteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Riitta Hänninen</i>	17
2.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Kari Valtonen</i>	22
2.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus <i>Antti Mutanen</i>	27
<i>Ikkuna: Metsäteollisuuden kustannusrakenne</i> <i>Antti Mutanen</i>	30
2.4 Metsäteollisuuden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	33
Metsätalous	35
3.1 Puuvarojen käyttö <i>Yrjö Sevola</i>	35
3.2 Raakapuumarkkinat <i>Jussi Leppänen ja Esa Uotila</i>	37
<i>Ikkuna: Reaalisten vienti- ja kantohintaindeksien kehitys</i> <i>Pekka Ollonqvist</i>	40
<i>Ikkuna: Uusiutuvalle energialle tukia, fossiilisille ja turpeelle veroja</i> <i>Jussi Leppänen</i>	42
3.3 Yksityismetsien investoinnit ja kannattavuus <i>Esa Uotila</i>	43
3.4 Metsätalouden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	47
Erityisartikkelit	49
Venäjän puurakentaminen 2000-luvulla <i>Juhani Marttila</i>	49
Metsänomistusrakenteen muutos ja puuntarjonta <i>Harri Hänninen ja Heimo Karppinen</i>	52
Ennusteiden osuvuus 1994–2009	56

Yhteenveto

Alkuvuoden aikana metsäteollisuustuotteiden vienti ja tuotanto ovat lähteneet reippaaseen kasvuun kysynnän elpymässä keskeisillä vientimarkkinoilla ja kotimaassa. Tuotannon kannattavuutta on kohentanut heikentynyt euro, joka on parantanut viennin hintakilpailukykyä, sekä erityisesti sahatavaran ja sellun vientihintojen nousu. Paperimarkkinoilla hintakehitys on sen sijaan ollut maltillista Eurooppaa vaivaavan ylikapasiteetin vuoksi. Metsäteollisuuden lisääntynyt puun tarve on tänä vuonna katettu kasvatamalla kotimaan markkinahakkuita ja puun tuontia. Kotimaassa puukauppa on vilkastunut merkittävästi viime vuodesta, ja erityisesti havutukkien hinnat ovat nousseet.

Julkisen elvytyksen vähitellen loppuessa Euroopan talouskasvu hidastuu vuoden 2010 lopussa ja ensi vuonna. Tämä hidastaa samalla myös metsäteollisuustuotteiden kysynnän kasvua. Sahatavaran ja sellun vientihintojen nousu on jo taittunut. Vuonna 2011 metsäteollisuuden viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan kuluvaan vuoteen hitaammin. Sahatavaran tuotanto nousee noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin ja paperin- ja kartongin tuotanto noin 12,7 miljoonaan tonniin. Metsäteollisuudessa nähty kannattavuuden paraneminen hidastuu. Metsäteollisuuden puun kysyntä ja markkinahakkuut nousevat ensi vuonna hieman, mutta puun tarjontaa supistaa puun myyntitulojen verohuojennuksen päätyminen vuoden 2010 lopussa. Havutukkien sekä mänty- ja koivukuitupuun kantohintojen ennustetaan nousevan kuluvaan vuoteen maltillisemmin. Epävarmuutta puumarkkinoille aiheuttaa kuitenkin Venäjän puutullipolitiikka. Mikäli

Venäjän vientitullien korotukset tulevat voimaan ensi vuoden alussa, puuta tuodaan Suomeen kuluvaan vuotta vähemmän. Metsähakkeen käytön ennakoidaan kasvavan ensi vuonna noin 7 miljoonaan kuutiometriin, kun uudet tuet ja energiaverot tulevat voimaan.

Vaikka laman pohja on maailmantaloudessa ohitettu, edessä on hitaamman kasvun jakso, jota varjostaa epävarmuus Yhdysvaltojen talouden sekä euroalueen velkaisten talouksien kehityksestä. Myös valuuttakurssien nopeat ja ennakoimattomat muutokset lisäävät epävarmuutta. Riskit ennustettua huonompaan ja myös parempaan kehitykseen ovat olemassa.

Vientimarkkinoilla talouskasvu hidastuu ensi vuonna

Suomen metsäteollisuuden keskeisillä vientimarkkinoilla talouskasvu on kevään ja kesän jälkeen hidastumassa varastojen jälleen täytyessä ja finanssipoliittisten elvytyspakettien vähitellen loppuessa. Ensi vuoden aikana talouskasvu, joka vaihtelee suuresti maittain ja alueittain, tukeutuu enenevässä määrin yksityisen kulutuksen varaan. Metsäteollisuuden vientiosuuksilla painotettu maailmantalous kasvaa tänä vuonna noin 2,6 prosenttia ja ensi vuonna hieman hitaammin.

Suomen metsäteollisuuden tärkeimmällä markkina-alueella eli euroalueella talous kasvaa tänä vuonna

vajaa 2 prosenttia Saksan toimiessa kasvun moottorina. Ensi vuonna euroalueen talouskasvu hieman hidastuu. Britannian talous kasvaa euroalueen tahdissa, mutta Ruotsissa talouskasvu on nopeampaa sekä tänä että ensi vuonna, vaikka kruunun vahvistuminen on heikentänyt viennin hintakilpailukykyä esimerkiksi sahatavaramarkkinoilla. Yhdysvalloissa talouden ennakoitaan kasvavan tänä vuonna 2,5 prosenttia, mutta kasvu hidastuu ensi vuonna. Aasiassa talouskasvu jatkuu, Japania lukuun ottamatta, vahvana sekä tänä että ensi vuonna Kiinan BKT:n kasvaessa lähes 10 prosenttia. Japanissa jenin vahvistuminen, kotimaisen kysynnän niukkuus ja rakenteelliset ongelmat pitävät kasvun noin kahdessa prosentissa. Suomessa talous kasvaa tänä vuonna ennakoitua nopeammin viennin hyvän vedon tukemana, mutta ensi vuonna kasvu hidastuu. Asuinrakentaminen kasvaa edelleen ensi vuonna.

Sahatavaran nopea hintojen nousu hidastumassa

Kysynnän elpymisen myötä puutuotteiden vienti on tänä vuonna kasvanut Suomesta erityisesti Eurooppaan ja Afrikkaan. Viennin kannattavuutta on parantanut markkinahintojen nousu. Alkuvuonna 2010 heikentynyt euro paransi hintakilpailukykyä euroalueen ulkopuolelle, mutta syys-lokakuussa euro on jälleen vahvistunut. Kotimaassa sahatavaran kysyntää on lisännyt etenkin omakotirakentamisen kasvu. Loppuvuonna 2010 ja ensi vuoden alussa kysyntä hiljenee, kun rakentaminen hidastuu talvikaudeksi. Samalla myös sahatavaran markkinahintojen nousu taittuu. Tänä vuonna suomalaisen sahatavaran viennin keskihinnan arvioidaan nousevan noin 13 prosenttia vuositasolla. Kotimaan kulutuksen ja viennin kasvu nostavat tuotannon noin 9,4 miljoonaan kuutiometriin. Vaikka ensi vuoden aikana sahatavaran kulutuksen odotetaan Euroopassa kasvavan, kilpailun kiristymisen kuitenkin hidastaa markkinahintojen nousua tuotannon kasvaessa myös Euroopassa. Vuonna 2011 Suomen sahatavaran keskimääräisen vientihinnan ennakoitaan nousevan noin 3 prosenttia. Tuotanto nousee noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin kotimaan kulutuksen ja viennin kasvaessa.

Vanerin markkinahinnat nousevat sahatavaran hintoja hitaammin. Suomalaisen vanerin viennin keskihinnan arvioidaan vuositasolla nousevan tänä vuonna vain noin prosentin lehtivanerin heikon hintakehityksen vuoksi. Kysynnän kasvu erityisesti Saksassa ja Britanniassa kasvattaa vanerin kokonaisvientimäärää arviolta noin viidenneksen viime vuodesta. Vuonna 2011 vanerin kulutus Euroopassa kasvaa edelleen rakentamisen ja kansainvälisen kaupan lisääntyessä. Samalla kuitenkin myös tarjonta ja kilpailu lisääntyvät parantuvan hintatason myötä. Viennin ja kotimaan kysynnän kasvu nostavat koko vanerin tuotannon vuosina 2010–2011 lähelle miljoonaa kuutiometriä. Koivuvanerin osuus tuotannosta jää noin kolmannekseen, koska tuotantokapasiteettia on supistettu.

Paperiteollisuudessa kysynnän elpyminen nostaa vientimääriä

Paperin ja kartongin kysyntä on parantunut tänä vuonna selvästi Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Suurinta kysynnän kasvu on ollut pakkauspaperieissa ja kartongissa. Kysynnän elpymässä ja euron heikentymisen parantaessa viennin hintakilpailukykyä Suomen paperin vientimäärät ovat vuoden alkupuoliskolla nousseet lähes viidenneksellä. Vientihintojen kehitys on sen sijaan ollut vaisumpaa. Tuotantokapasiteetin leikkauksista huolimatta Euroopassa on edelleen ylitarjontaa, mikä on hidastanut hintojen nousua. Kevään jälkeen paperin hinnat ovat sanomalehtipaperia lukuun ottamatta kääntyneet kuitenkin loivaan nousuun. Paperin viennin koko vuoden 2010 keskihinnan ennakoitaan nousevan 3 prosenttia ja viennin sekä tuotannon 12 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Euroopassa paperin kysynnän kasvu tasaantuu vuonna 2011 ja myös markkinahintojen nousu hidastuu yleisen talouskasvun hidastuessa. Sellun hinta on jo kääntynyt laskuun. Suomen paperin vienti ja tuotanto kasvavat kuluvaa vuotta hitaammin. Euroopan paperimarkkinoita vaivaava ylikapasiteetti yhdessä kysynnän hitaan kasvun kanssa vie pohjaa merkittävästi hinnannousuilta. Ensi vuonna Suomen paperin

ja kartongin keskivientihinnan ennustetaan nousevan noin 2 prosenttia. Tuotantomäärän ennustetaan kasvavan 12,7 miljoonaa tonniin eli noin 5 prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna.

Metsäteollisuuden kannattavuus parantunut selvästi

Metsäteollisuuden kannattavuus oli pohjalukemissa viime vuonna, kun puutuoteteollisuus vajosi tappiolliseksi ja massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus lähestyi nollassa. Vuonna 2010 kannattavuus on kuitenkin parantunut. Sahateollisuudessa tähän on vaikuttanut erityisesti sahatavaran vientihintojen ja -määrien nopea nousu. Vaikka useiden paperilaatujen maailmanmarkkinahintojen kehitys on ollut edelleen heikkoa, myös massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus on kohentunut sellun maailmanmarkkinahintojen kohoamisen myötä. Vuonna 2011 metsäteollisuuden kannattavuus paranee kuluvaan vuoteen hitaammin. Puutuoteteollisuudessa vientihintojen nousu hidastuu ja kantohintojen nousu nostaa puukustannuksia. Kannattavuuden odotetaan säilyvän kuitenkin hieman parempana kuin 2000-luvulla keskimäärin. Massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden kysyntä- ja hintakehitysnäkymissä on merkittäviä tuotekohtaisia eroja. Toteutetut kapasiteetin leikkaukset ja keskeisten vientimarkkina-alueiden talouksien elpyminen ennakoivat toimialan kannattavuuden kohentumista myös vuonna 2011.

Työllisyyteen ei ole odotettavissa suuria muutoksia

Metsäteollisuuden työllisyys aleni viime vuonna noin viidenneksen, kun tuotantomäärät supistuivat merkittävästi ja tuotantoyksiköjä suljettiin. Vuonna 2009 metsäteollisuus työllisti yhteensä 47 000 henkilöä, josta puutuoteteollisuudessa toimi 26 000 ja massa- ja paperiteollisuudessa 21 000 henkilöä. Vuonna 2010 työllisten määrän arvioidaan pysyvän lähes edellisen vuoden tasolla. Vaikka tuotanto metsäteollisuudessa kasvaa, työllisyys reagoi talouden muutoksiin tuotantoa hitaammin, kun kasvavaan kysyntään vastataan ensin lomautusten peruuttamisilla

ja olemassa olevan henkilöstön työtunteja lisäämällä. Vuonna 2011 metsäteollisuuden työllisyyden ennustetaan kohentuvan erityisesti puutuoteteollisuudessa tuotannon hieman kasvaessa.

Metsätalous työllisti viime vuonna 23 000 henkilöä. Edellisvuodesta työllisten määrä aleni 1500 henkilöllä. Vuonna 2010 työllisten määrän arvioidaan markkinahakkuiden kasvaessa hieman lisääntyvän. Hakkuita on kasvattanut metsäteollisuuden tuotannon elpymisen ohella kesän myrskytuhojen korjuu. Vuonna 2011 työllisten määrää lisää markkinahakkuiden ja energiapuun korjuun kasvu.

Metsäteollisuuden kasvava puun tarve lisää markkinahakkuita

Markkinahakkuut lisääntyvät tänä vuonna 19 prosenttia vuodentakaisesta lähes 50 miljoonaa kuutiometriin sahatavaran ja sellun parantuneen maailmanmarkkinakysynnän johdosta. Heinä–elokuun vaihteen myrskytuhojen osuus hakkuista on 4–5 miljoonaa kuutiometriä. Tukkipuun hakkuut kasvavat kuitupuun hakkuista voimakkaammin, ja ainespuun tuonti kasvaa viime vuodesta noin neljänneksellä 9,5 miljoonaa kuutiometriin. Kasvava puun tarve nostaa myös kotimaisia kantohintoja. Mänty- ja kuusitukkien kantohinnat nousevat 17–18 prosenttia, kun taas koivutukin sekä mänty- ja koivukuitupuun kantohintojen nousu jää 9–13 prosenttiin. Kuusikuitupuun kantohinta pysyy lähes ennallaan. Metsähakkeen käyttö kasvaa huomattavasti maltillisemmin kuin viime vuonna ja on tänä vuonna 6,3 miljoonaa kuutiometriä.

Vuonna 2011 sahatavaran, sellun ja paperin kysynnän kasvun ennakoidaan tasaantuvan, mikä hidastaa myös markkinahakkuiden kasvua. Ensi vuonna ainespuuta tuodaan 9,7 miljoonaa kuutiometriä, mikäli Venäjän puun vientitullien korotukset siirtyvät jälleen. Kotimaan markkinahakkuiden ennakoidaan nousevan 51 miljoonaa kuutiometriin. Toisaalta puun tarjontaa supistaa vuoden 2010 vaihteessa päättyvä puun myyntitulojen verohuojennus. Tukkien ja kuitupuiden kotimaiset kantohinnat nousevat kuluvaan vuoteen maltillisemmin, 5–8 prosenttia. Uusiutuvaa

energiaa suosivien politiikkatoimien kautta lisääntyvän energiapuun ja metsähakkeen käyttö kasvaa 7 miljoonaa kuutiometriin.

Metsätaloudessa kantohintojen nousu parantaa liiketuloista

Metsätaloudessa kantohintojen ja hakkuumäärien nousu lisäävät yksityismetsänomistajien kantorahatuloja tänä vuonna yli kolmanneksella. Ensi vuonna tulot nousevat 1,5 miljardiin euroon. Parantunut suhdannekehitys nostaa yksityismetsätalouden liike-tuloksen tänä vuonna noin 80 euroon hehtaarilta, ja vuonna 2011 tuloksen odotetaan nousevan 90 euroon. Kantohintojen nousu kasvattaa puuntuotannon sijoitustuoton tänä vuonna 16 prosenttiin. Ensi vuonna tuotto prosentti hieman alenee, mutta pysyy edelleen korkealla tasolla. Puuntuotantoon investoidaan tänä ja ensi vuonna yksityismetsissä runsaat 220 miljoonaa euroa, josta valtion tukia on 60 miljoonaa euroa. Suuri osa valtion tuesta on suunnattu nuoren metsän hoitoon. Lisäksi valtio tukee energiapuun korjuuta ja haketusta 12–13 miljoonalla eurolla.

Ennusteiden perusteet ja riskit

Metsäsektorin suhdannekatsauksessa tuotetaan tietoa koko metsäsektorin nykytilanteesta ja lähiajan näkymistä. Ennusteet perustuvat julkisiin tilastoihin, maailmantalouden kehitysenennusteisiin, eri lähteistä saatavaan metsäsektorin markkinainformaatioon sekä Metlassa tehtäviin tutkimuksiin. Ennusteiden tekemisessä käytetään niin sanottua johdetun kysynnän periaatetta, jolloin kotimaan ja vientimarkkinoiden talouskehitysten vaihteluiden odotetaan heijastuvan kysynnän kautta metsäteollisuuden tuotantoon ja kotimaan puumarkkinoille. Myös metsäsektorin toimintaympäristön muutosten ja valtion taloudellisten ohjauskeinojen vaikutuksia on huomioitu ennusteita tehtäessä. Ennustettua huonompi talouskehitys alentaisi Suomen metsäteollisuuden vientihintoja, tuotantoa ja kannattavuutta verrattuna tässä esitettyihin ennusteisiin. Metsäteollisuudesta vaikutukset leviäisivät puun kysynnän alentuessa myös

raakapuumarkkinoille, metsätalouden työllisyyteen ja yksityismetsätalouden kannattavuuteen. Tällöin Suomen metsäsektorin kehitys jäisi nyt esitettyjä ennusteita heikommaksi.

Käsitys maailmantalouden ja vientimarkkinoiden talouskehityksestä muodostetaan eri organisaatioiden (esimerkiksi OECD, IMF, ETLA) ennusteiden perusteella. Tämän katsauksen ennusteet perustuvat syys–lokakuun 2010 vaihteen tietoihin metsäsektorista ja ennusteisiin maailmantalouden kehityksestä vuosille 2010–2011. Metsäsektorin ennusteet vastaavat tutkijoiden käsitystä todennäköisimmästä kehityksestä. Ne ovat piste-ennusteita ja pohjautuvat vientimarkkinoiden kasvuennusteisiin sekä muihin taustaoletuksiin markkinoista.

Suuri riski katsauksessa esitettävien ennusteiden toteutumislle ovat vientimarkkinoiden talouskasvun ja valuuttakurssien odottamattomat muutokset. Vientimarkkinoilla talouskehitykseen vaikuttavat epävarmuus- ja riskitekijät liittyvät Yhdysvaltain talouskehityksen epävarmuuteen, Euroopassa kyteviin mahdollisiin uusiin velkakriiseihin sekä näiden kerrannaisvaikutuksiin. Maailmantalous on kesän aikana kääntynyt hitaaseen nousuun, mutta

Keskeiset ennustemuuttujat 2009–2011.*

Ennustemuuttujat	2009	2010e	2011e
		% -muutos	
Sahatavaran tuotanto	-18	18	4
Sahatavaran vienti	-13	14	3
Sahatavaran vientihinta	-10	13	3
Paperin tuotanto	-21	12	5
Paperin vienti	-20	12	6
Paperin vientihinta	1	3	2
Markkinahakkuut	-20	19	3
Ainespuun tuonti	-63	27	2
Tukkipuiden kantohinnat			
Mänty	-20	17	8
Kuusi	-19	18	7
Koivu	-27	9	6
Kuitupuiden kantohinnat			
Mänty	-19	10	7
Kuusi	-20	1	5
Koivu	-16	13	7

*hintamuutokset nimellisiä

kasvun jatkumisesta ja nopeudesta ei ole varmuutta. Talouden käänteen taustalla ovat olleet lähinnä varastojen täydennykset ja valtioiden elvytyspaketteihin liittyneet julkisten menojen lisäykset eri kohteisiin. Molempien toimien elvyttävät vaikutukset ovat kuitenkin vähitellen jo laantumassa. Jotta kasvu olisi kestäväällä pohjalla, painopisteen pitäisi tulevaisuudessa siirtyä enemmän ulkomaankaupan, kulutuksen ja investointien kasvun varaan. Näitä kuitenkin saattavat rajoittaa epäedulliset muutokset rahapolitiikassa, valuuttakursseissa, työttömyyden kehityksessä ja yleisessä kuluttajien ja yritysten luottamuksessa talouteen.